

NYANGAREDZO

Muvhuso u khou lwa na u bvuda ha maqi

Vho Chris Bathembu

Vho Cynthia Ncapayi vha Port Elizabeth, kha la Kapa Vhubvaquvha, vho akhama musa vha tshi vhona tshikolodo tshavho tsha maqi tshi khou fhirira R70 000. Vho Cynthia ndi mufumakadzi a si na mufarisi a holaho masheleni a sa fhiriro R200 000 nga nwaha. Vho vha vha tshi zwi qivha uri vha na vhavho vha nga si swikise tshikolodo tshire ntha ngauralo nga mannda vha tshi qivha uri a vha na giza, shawara kana bommbi ya maqi.

Musi ho itwa thoduluso, ho wanuluswa uri vho Cynthia ndi mupondwa wa u bvuda maqi ine yo no vha thaidzo kha vhezvi ha dziqorobo dza Afrika Tshipembe. Vhezvi ha vhadzulatsini vhavho vho no vha ngaha zwikolodo zwiwulwane kha minwedzi yo fhirira zwine zwa tumanywa na u bvuda ha phaipi dza maqi na bommbi dzo tumuwaho.

Nwaha muwe na muwe, Afrika Tshipembe li lozwa masheleni a lingano R7 bilioni zwo vhangwa nga u bvuda ha maqi, zwenezwo zwi ita uri shango li vhe na ndozwo. Haya ndi maqi ane a nga shumiswa nga miya i lingano dzimilioni vane vha sa kone u wana tshumelo dza mutheo sa maqi na vthathathshili.

Fhedzi mbekanyamushumo ntswa ya u vhlunga maqi yo themedelwaho nga Khabinethe i khou lavhelelwa u vhlunga lithara dzi lingano milioni dza maqi ane a lozwea kana u tambisea. Muphuresidennde Vho Jacob Zuma vho rwelafari mbekanyamushumo ya U lwa na u Bvuda ha Maqi ngei Port Elizabeth zwenezwino, zwine zwa qo ita uri vhaswila vha lingano 15 000, mazhendedzi a zwa maqi na dziqumbara vane vha qo lugisa bommbi dzi bvudaho kha zwitshavha zwikene sa tshipiqa tsha u bveledza u vhlunga maqi.

Mbekanyamushumo iyi i khou lavhelelwa u shuma lwa minwaha mitano na uri vhaswa vha sa shumiso vha lingano 15 000 vha qo pfumbudza kha masia mararu, ane a vha zwa mazhendedzi a maqi, vhuswila na u shuma nga dziqumbara. Izwi zwi itelwa u vha uri Sekithara ya Maqi na Tshampungane ya Afrika Tshipembe ivhe na tshivalo tsha zwikili na tshikhala tsha u fhungudza ndozwo ya maqi kha shango.

Minisiya wa Muhasho wa Maqi na Vthathathshili Vho Nomvula Mokonyane vho nanga Rand Water uri i shume kha thandela ya U lwa na u Bvuda ha Maqi.

"Kha Mulaedza wavho wa Lushaka, Muphuresidennde vho thahisa mbilaelo yavho ya ngaha ndozwo ya maqi u mona na shango zwi duraho masheleni a fhirira R7 bilioni nga nwaha zwo vhangwa nga themamveledzo dza kale kha u bvuda ha maqi. Ri na maqi manzhi a sa kale.

Muphuresidennde Vho Jacob Zuma, vha khou vhonala vha na Minisiya wa zwa Maqi na Vthathathshili Vho Nomvula Mokonyane, hu tshi khou rwelafari mbekanyamushumo ya u vhlunga maqi ine ya qo vula zwikhala zwa u pfumbudza zwigidi zwa vhaswa.

Zwo ralo vho ita khuwelelo kha muhasho uri ude na vhudzheneli," Minisiya Vho Mokonyane vho ralo.

"Mbekanyamushumo ya U lwa na Maqi a inga qo vhlunga maqi fhedzi, i qo neshedza zwigidi zwa vhaswa vha Afrika Tshipembe zwikhala zwa mishumo zwa tshifhinga tshilapfu nga kha vhaswila, dziqumbara na vhashumi vha zwa maqi vane vha qo shuma kha mimasipala yo topolwaho," vho ralo.

Vhupfumbudzi uvhu vhu qo itwa nga kha luqa, hune luqa lwa u thoma lwa lavhelelwa u thola vhaswa vha lingano 3 000 vha tevhelwa nga vha 5 000 kha luqa lwa vuvhili na vhaqudiswa vha lingano 7 000 vane vha qo pfumbudza kha luqa lwa vharu nga nwaha wa muvhalelano wa 2017/18.

Musi vha tshi khou amba ngei Port Elizabeth, he mbekanyamushumo ya rwelafari lwa tshiofisi, Muphuresidennde Vho Zuma vha ri vhashumi vha zwa maqi vha qo lugisa, u vhekanyulula na u vhuvedzedza. Vha qo shuma kha mimasipala u mona na shango.

"Mulaedza washu wa ndeme kha vheive ndi wa uri kha hu vhlungwe maqi. Maqi ha fheli.

Arali ra sa athogomela, ri qo a lozwa. Rothe ri ya vha maqi atshi khou bvuda zwiqararani na mahayani ashu nga kha dzi phaipi na dzi-bommbi.

"Ndozwo idzi dzi itea nga ndila yo fhambanaho u fana na themamveledzo ya fhasi ha mavu, zwishumiswa zwo khakheaho na u sa londotwa na themamveledzo dzo no vha dza kale," Muphuresidennde vho ralo.

Mimasipala nayo yo no thoma u shuma kha thandela khulwane na u vhuvedzedza themamveledzo nga mannda dziqumbara dzi bvudaho. Thandela ya u lwa na u Bvuda ha Maqi i qo bveledza zwo thomiwaho nga Muhasho wa Maqi na Vthathathshili khatshi na zwine mimasipala ya vha kati nazwo, u vhuvedzedza phaipi dzo phamuwaho na dziwe themamveledzo, vho ralo.

Muvhuso wo vhetshela thungo masheleli a lingano R680 milioni kha nwaha wa muvhalelano uno.

Minisiya Vho Mokonyane vho ri zwiqararani zwa masipala zwa 27 kha shango lino zwo vha zwi kha tshimo tshi si tshavhuqi zwi tshi qa kha tshikhala tsha maqi.

"Musi ri tshi khou shumisana na bodo dza maqi, ri qo pfumbudza vhaswa ra vha fha then-delo nga kha dziSETA na uri vha qo tumanywa na bodo dzasho dza maqi dzo fhambanaho zwine zwa qo ri thusa kha zwikhala" vho ralo.

Vho engedza ngauri vhezvi ha vhaswa vha qo iswa kha zwiqararani zwa masipala hune ha khou toqea vhudzheneli.

Meyara wa Nelson Mandela Bay Vho Danny Jordan vho ri Dorobo ya Nelson Mandela, ine ya katela masipala ya Port Elizabeth, Uitenhage na Despatch ndi madzingu e a vha na thahalelo ya maqi.

"Ri na khaedu khulwane vhuquma, ndi ngazwo ro kona u dzhia lga la u bindudza nga huluhu kha u vhlunga maqi sa zwone zwa ndeme kha dorobo iyi. Ro takala vhuquma uri Muphuresidennde vha fhano u qa u thoma thandela iyi ya nndwa," Vho Jordan vho ralo.

"Kha vhuqo hashu sa dorobo, ri tea u tandulula mbudzo ya u bvuda ha maqi. Zwikolodo zwiwulwane zwa maqi zwine vathu vha vha nazwo a zwi vhangwa ngauri vho shumisela maqi, fhedzi zwo qa nga kha u kundelwa u fhelisa u bvuda ha maqi nga masipala," vho ralo.

KHA VHA VHULUNGE MAQI: ZWI THOMA NGA VHONE

Nwaha muwe na muwe muvhuso u lozwa rannda dza dziqumbari zwo vhangwa nga u bvuda ha maqi, naho mbekanyamushumo yo rwelwa fari uri i shumane na izwi, zwi kha riqe rothe uri ri vhlunge shotha liwe na liwe la maqi.

U vhlunga maqi ndi zwa ndeme vhuquma. Zwi thusa shango uri li kone u shumana na thahalelo ya maqi na uri zwi nga vha vhlungela masheleni avho. Vuk'uzenzele i vha qisela ngeletshedzo dza ndeme dzine vha nga dzi shumisa kha u vhlunga maqi.

NDILA DZA U VHULUNGA MAQI HAYANI

- Kha vha vale maqi vhuqati ha musa vha tshi khou tamba khofheni, u hwaya maqo

- kana vha tshi khou vhevula mavhudzi.
- Musi vha tshi tamba vha songo qadza bafu.

- U tamba hu nga dzhia lithara dza maqi dza vhuqati ha 80 na 150.
- Geqela a dzo ngo tea u qadza dza guma nga mulomo, vha tea u shela maqi o linganelaho ane vha khou toqa u a shumisa tshifhinga tshenetsho. Izwi zwi qo fhungudza na tshikolodo tshavho tsha muqagasi.
- Vha songo gadela zwigubu, dzikhontheina dzi ngaho pani dza u bika, vhunga zwi tshi nga ita uri hu shume muqagasi munzhi kha u dudedza maqi.
- Kha vha lugise mabunga a bvudaho hu si hezwo hu qo tambisea lithara dza

- maqi dzi lingano 100 000 nga nwaha muthi.
- Kha vha tutshele u gwedza maqi zwi songo tea. Kha vha late dzithishu na

dziwe tshika qaleqaleni hu si bungani. Tshifhinga tshothe musa vha tshi gwedza bunga lavho, hu vha ho shuma litha dza maqi dza 12.

- Kha vha shumise "maqi o shumaho" - maqi o shumiswaho hu tshi tam biwa, a bvaho kha mitshini ya u kuvha na zwiwe zwishumiswa zwo tsireledzeaho- kha u

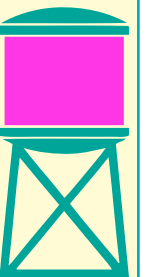

- gwedza bunga lavho.
- Kha vha shumise bakete u fhirisa u shumisa phaipi musa vha tshi tanzwa golei yavho. Arali vha tshi khou toqa u shumisa phaipi, kha vha shumise tshifafadzeli tshine tsha tsume musa vha tshi khou tanzwa golei.
- Vhorabulasi vha tea u vha uri vha vhetshela mishonga ya zwikokovhi kule na zwiko zwa maqi na zwikimu.
- Vha songo shumisa milambo sa mabunga.
- Arali vha nga vha muwe muthu atshi

Khou tshikafadza maqi vha founela vha Blue Scorpions kha 0800 200 200.

NDILA DZA U VHULUNGA MAQI NGADENI

- Kha vha sheledze zwimela zwavho kha awara dza u thoma dza matsheloni kana nga madekwana. Vhuqati ha 10:00 na 15:00 muthu a nga lozwa 90% ya maqi nga kha u qimuwa.
- Tshifhinga tshothe musa vha tshi vhlisa gumba, kha vha vhlunge maqi ayo e vha vhlisa u itela u a shumisa kha u sheledza. Zwimela zwavho zwi a vhuvelwa nga pfushi dzi bvaho kha ganda la kumba.
- Vha songo dzulela u sheledza zwimela zwavho, fhedzi vha sheledze zwavhudi. U shumisa phaipi ya ngade zwi nga shumisa litha dza maqi dza 30 nga minete.
- Madi a shelwaho kha mathanngae nao a ya thusa vhuquma kha u sheledza ngade.

Tshiko: Muhasho wa zwa Maqi

NYANGAREDZO

Vho Thandeka Ngobese

Vho Angelina Masuku, vha miṅwaha ya 41, vha bvaho KwaHlabisa, devhula ha KwaZulu-Natal, vha tou vha tsumbo ya u sumbedzisa uri u shuma wo dīfunga na vhuḍikumedzeli ndi zwa ndeme kha u bveledza miḵoro.

Vho Angelina Masuku, vha miṅwaha ya 41, vha bvaho KwaHlabisa, devhula ha KwaZulu-Natal, vha tou vha tsumbo ya u sumbedzisa uri u shuma wo dīfunga na vhuḍikumedzeli ndi zwa ndeme kha u bveledza miḵoro.

Vho Angelina vha khou shumisa zwikili zve vha guda musi vha tshe muḵuku vha si na na pfunzo nga u ita manngi ya zwiambaro, zwidulo, heṅara dza luvhondoni, ḵafula dza vhuḵati dza zwiibogisi zwa dzhuweḵari na manngi mihulwane. Zwiibveledzwa izwi zwi vhambadzelwa nnda uya Atlanta kha ḵa United States of America na Disneyland.

Vha dovha vha pfumbudza vhafumakadzi vha sa shumihoni na vhaswa u vha thusa kha uri vha tundele miḵa yavho.

Vho Masuku vho vhudza vha Vuk'uzenzele uri khotsi avho vho lovha musi vha tshi kha Gireidi10. Mme avho vho vha vha tshi kundelwa u badela mutendelo wa tshikolo, zwo ralo zwo ita uri vha ḵutshele tshikolo. Vho dzula na makhadzi wavho vhe vha vha funḵedza u ita mimanngi nga u shumisa miri ya bamboo, vha sa ḵivhi uri ḵiṅwe ḵuvha mishumo yavho i ḵo vha kha ḵoḵea u mona na ḵifhasi.

“Ndo dovha nda gudisa vharathu vhangha vhaṅa na vhananga tshikili tshe nda funḵedzwa nga makhadzi wanga. Ri ṅetschedza khamphani ya khirafuthi ya Ilala nga dzi wivi dza Hluhluwe. Nga 2006 ndo kwama vha African Art Centre ngei Durban. Vho takalela mushumo washu ra thoma u vha netschedza. African Art Centre yo vula mavothi nge ya nthusa kha uri ndi dzhenelele muḵaṅisano wa Khantsele ya Khirafuthi. Ndo wana vhuimo ha u thoma na ha vhuvhili nga kha mushumo we nda isa nda vhuva na R50 000,” vho ralo.

Maṅwe mavothi o mboḵi vha vulela vha thoma u wana thambo dzi bvaho Germany, Italy na maṅwe mashango uri vha ḵane mushumo wavho. Nga 2008 vho ḵo kwama Zhendedzi ḵa Mveledziso ya Mabindu Maḵuku uri vha thusiwe kha u vula khamphani. Zwazwino vha khou ṅetschedza South African Lifestyle Hub ya Atlanta na Disneyland

U shuma wo dīfunga zwi a vhuḵyedza

Vho Angelina Masuku (vha re phanḵa) na tshigwada tshavho tshine tsha khou vha thusa uri vha kone u shuma mushumo wa Disneyland.

Vho Angelina Masuku na tshihwe tsha zwiibveledzwa zwavho.

nga manngi i fhiraho 200 nga ṅwedzi.

Mufarisa Minisiḵa wa Mveledziso ya Mabindu Maḵuku Vho Elizabeth Thabethe vho vula lufhera lwa ḵano lwa Afrika Tshipembe ngei Atlanta nga 2013, ine ya ḵo thusa kha u bveledza zwiibveledzwa zwapo na u tshimbidza tswikelelo kha mimakete kha vhuṅzhi ha vhatshila vha sa ḵivheihoni na vhoramabindu vhanene vha khou bvelela. Vhufarani na Muhasho wa Vhutsila na Mvelele, fhasi ha vhurangaphanḵa ha Mufarisa Minisiḵa Vho Rejoice Mabuḵafhasi, vho vbona vhatshila vhapo vha tshi khou swikelela thikhedzo khulwane i vbona uri vha wana thikhedzo ine vha ḵoḵa uri vha kone u wana tswikelelo kha makete ya mashangoḵavha.

Vho Masuku vha ri ngei Atlanta oda dzi itwa nga kha khathalogo ine ya rumelwa khasiḵama dzi na dzangalelo na uri vha na vhafumakadzi vha liganaho 25 vhanene vha khou vha thusa.

“Musi ndi tshi tou badelwa ndi ḵavhanya nda vha holela masheleni avho a mimanngi ye vha

ḵisa. Zwazwino ndi khou shumana na vhuḵarani ha ngei United Kingdom. Ndi ḵo ḵoḵa zwanḵa zwinzhi uri zwi nthuse kha u ita uri oda idzo dzi swike nga tshifhinga,” vho ralo.

Vho Masuku vhari vha ita mimanngi vho shumisa bamboo, ine vha i pennnda nga zwiibveledzwa zwa mvelo.

“Ndi tenda kha uri u ita zwiibveledzwa zwashu uri zwi vhe zwa mvele zwi ita uri ri wane kasiḵama nanzhi,” vho ralo.

Tsivhudzo ya Vho Masuku kha vhaṅwe vho ramabindu yo letuwa.

“Vha songo vhuva vha pfa vha tshi ofha u thoma bindu. Pfunzo a ingo tea u vha mukano. A thongo funzea fhedzi ndi ya kona uya seli ha malwanzhe u tshimbidza bindu. Vha songo ofha u humbela tsivhudzo, zwi ḵo vha maṅḵafhadza,” vho ralo.

Vho Masuku vhari a vho vha na dzanganelo ḵa u wana zwikili zwa u ita mimanngi vha nga vha imeḵa kha angelina.masuku@gmail.com kana vha lidzela 072 109 9329.

Vhutsireledzi phanḵa

Musi shango ḵi tshi khou ḵoḵana na dziṅwe ṅḵila dza u bika kana u vbona uri miḵi yavho i na vhududo fhedzi izwo zwi tshi khou itwa nga u vhuḵunga fulufulu, Vuk'uzenzele i vha ḵisela ngeletschedzo dzo tsireledzeaho kha u shumisa pharafeni kana gese. Musi vha tshi shumisa pharafeni:

- Kha vha i fare zwavhuḵi nga vhuḵondo, vhuḵa i khombo na uri inga fhasi lukanda lwavho naho i shongo funḵiwa.
- Vha songo vhuva vha siya tshishumiswa tshi shumaho nga pharafeni hu si na muthu. Zwi dzhia mithethe isi gathi, hu nga vha muya, tshifuwo kana ṅwana uri a thulane na mulilo kana tshitofu.
- Kha vha vhone uri zwishumiswa zwa pharafeni zwo dzula fhethu ha luḵanḵala nahone ho khwaḵhaho.
- Vha songo vhea labi fhasi ha tshishumiswa tsha pharafeni. ṅwana kana tshifuwo tsha hayani tshi nga kokodza labi ḵo zwa sia pharafeni itshi tevhuva ya ita uri hu duḵe mulilo.
- Kha vha dzule vha na bakete ḵa muḵavha nga tsini musi vha tshi khou shumisa tshitofu tsha pharafeni kana tshithu tshi shumaho ngayo. Maḵi ha tsimi mulilo wa pharafeni a tou engedza mulilo.

U shumisa xasi nga ṅḵila yo tsireledzeaho:

Vha songo egedza tshitofu itshi nga lurumbu goloini vha tou tshi imisa

Vha tshi vheye fhethu hu no dzhena muya.

Musi vha tshi tshi shumisa, vha thome nga u funḵa mulilo vha kone u vula xasi.

Vha vheye pani zwavhuḵi kha tshitofu.

Vha ḵogomele musi vha tshi bika nga pani dza luḵandala, u thivhela mulilo vha tea u vala pani.

Musi vho fhedza u bika vha tshi vale tshi khwaḵhe.

Vha nukhedze arali huna hune xasi ya khou bvuga ngaho.

Tshiko: www.total.co.za

Vhaswa vha wana thandululo ya u vhuḵunga fulufulu

Vho Noluthando Mkhize

Tshivhalo tshi khou engedzea tsha vhaswa vha Afrika Tshipembe vhanene vha khou wana thandululo dza zwithivheli zwine vha ḵanganana nazwo ḵuvha na ḵuvha.

Muṅwe wavho ndi Luthando Msomi, wa miṅwaha ya 23, a bvaho Umlazi ngei Durban, kha ḵa KwaZulu-Natal. Luthando o ḵa na muhumbulo wa tshitofu tsha u bika, tshine tsha fana na sisiḵeme ya u shumisa mulilo na uri atshi shumisi gese kana muḵagasi.

Tshitofu itshi tshi shuma nga khuni fhedzi u ita uri mulilo u dzule u tshi khou duga.

“Ndo vbona uri vhatshu vha dzulaho mikhukhuni vha shumisa mililo, zwine zwa sa vhe zwo tsireledzeaho. Vhuria hu vha na khombo dza u swa ha mikhukhu, hune tshihwe tshifhinga zwi vha zwo vhangwa nga mulilo.”

“Ndo vha ndi tshi khou ḵoḵa u wana thandululo ya thaidzo dza Afrika. Nda humbula uri ndi nga ita tshitofu. Heyi ndi yone ṅḵila ye muhumbulo wanga wa ḵa ngaho.”

Vhunga Afrika Tshipembe ḵo livhana na khaedu ya fulufulu, Msomi ori zwi kha maAfrika Tshipembe vhoḵhe na vhaswa nga u angaredza uri hu wanale thandululo.

Maitele aya a u bika a ya shumisea musi mudagasi wo tuwa.

Maitele aya o dzhiwa kha o no vhaho hone, phambano i vha ya uri a tshi shumisi gese.

“Miṅwe modele i fanaho na iyi ndi dzi high tech. Ndo vha ndi tshi khou ḵoḵa tshihwe tshithu tsho leluwaho tshine tsha nga shuma kha maAfrika Tshipembe.”

Muhumbulo wa u thoma tshitofu itshi wo thoma nga 2013, fhasi ha bindu ḵa Msomi's business Iziko enterprises.

“Tshitofu itshi tsho itwa nga tshikoḵi tsha pennde tsha ḵithara ḵhanu, tsha vha na tshemba ya tsimbi yo weledelwaho khayo. Ri vhea khuni kha tshikoḵi itshi uri ri kone u funḵa mulilo. Mulilo na vhuḵi zwi yela ṅḵha zwine zwa ita uri zwi vhe zwo

Luthando Msomi na tshitofu tshawe tshi fareaho.

tsireledzeaho ngauri mulilo u vha u kha tshikoti. Pani i vheva ṅḵha ha tshikoḵi itshi.”

Msomi ane a vha muofisiri wa zwa vhudavhidzani kha Yunivesithi ya KwaZulu-Natal's (UKZN) kha Khethekanyo ya Vhushaka ho ḵanganelaho a dovha a vha mutshudeni wa kale kha tshimiswa itsho, uri o thuswa vhuḵuma nga mihasho ya ngangomu ha yunivesithi uri a kone u ita tshitofu itshi.

Ndo kwamana na matshudeni vha inzhiniarini na miṅwe mihasho ya hanefha yunivesithi vhe vha ita uri tshitofu ishi tshi vhe hone.”

Musi tshitofu tshi tshi tou fhela, Msomi o thoma u rengisa tshitofu itsho nga R120 tshithihi.

“Izwi zwo itwa mathomoni a u bveledza tshitofu itsho. Ndo vha ndi tshi khou ḵoḵa u vbona uri vhatshu vha ḵo renga naa. Vhatshu vho

zwi ḵanganedza zwavhuḵi. Ro ya kha mavhengele ri tshi ḵoḵa u vbona uri vha nga tenda naa u vhea zwiibveledzwa zwashu kha mavhengele avho nga kha zwezwo ra wana phindulo yavhudi.”

Msomi o wina muḵaṅisano wa Mabindu a Vhaswa wa Ithala Banks's 2014/15 Inkunzi Isematholeni .

Ithala Bank ndi tshimiswa tsha muvhuso wa vundu.

“Ndo pfa ndo akhamala musi ndi tshi wina muḵaṅisano. Musi ndi tshi thoma bindu ndo vha ndi songo sedza mbuelo. Ho vha hu mafhungo a uri huna thaidzo na uri i khou tea u tandululwa hani. Zwazwino ndi khou guda nga khayo nga ṅḵila i vhuedzaho zwine zwa takadza vhuḵuma.”

Ori u kha ḵiibveledza tshitofu itshi, hu kha ḵi sedzuluswa arali tshitofu itshi tsho lugela mutakalo na u lingedza uri tshibveledzwa tshawe tshi themendelwe nga Maimo a Beru ya Afrika Tshipembe (SABS).

Thuli Galelekile, ane a vha muhulwane wa khethekanyo ya vhudavhidzani na thengiso ngei Ithala Bank, uri Msomi u ḵo thuswa nga ngudo ina khonadzeo, mveledzo ya pulane ya bindu na u lambedza bindu.

“Muḵaṅisano wa Bindu ḵa Vhaswa wa Inkunzi Isematholeni ndi vhuḵangeli vhone ra vha na fulufhelo uri vhu ḵo thoma zwa vhubindudzi kha vhaswa. Ndi thandela yo thomiwaho u itela u ḵisa muhumbulo wa mabindu a mveledziso kha vhaswa vha si na mishumo nga kha tshipikwa tshaho tsho sedzaho kha ikonomi i vhuedzaho.”

Msomi ori pulane dza vhumatshelo hawe dzi katela u ya kha vhubindudzi ha matshilisanano nahone vhu vhuedzaho nahone lwa tshoḵhe.

“Zwazwino ndi khou lingedza u wana masheleni na u wana muthu ane a nga ntsivhudza kha zwa bindu. U vhuḵunga fulufulu ndi zwone zve Afrika Tshipembe ḵa livhanesa nazwo. Ndi zwa ndeme u vhuḵunga fulufulu na u wana thandululo dza maitele a fulufulu kha ikonomi i vhuedzaho,” o ralo.